

УДК 338.439.4:637.5

В. А. Витонтова,

аспірант, науково-дослідний центр "Кіровоградскагрозпромпродуктивність"

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ

У статті розглянуто сучасний стан виробництва і реалізації яловичини в агроформуваннях Кіровоградської області, висвітлений стан розвитку м'ясного скотарства в період 2000—2007 рр.

ВСТУП

Україна за рахунок сприятливих агрокліматичних умов має один з найбільших у світі потенціал для розвитку агропромислового комплексу як у галузі рослинництва та продуктів його переробки, так і у сфері тваринництва та виробництва м'ясопродуктів.

Найважливішою галуззю продуктивного тваринництва України є скотарство, яке постачає незамінні продукти харчування і цінну сировину для харчової та переробної промисловості. Тому погіршення показників його ефективності неминуче призводить до погіршення харчових раціонів населення. Частка товарної продукції скотарства в загальній вартості продукції тваринництва становить понад 63 % [1].

В Україні склалася катастрофічна ситуація з виробництвом одного з основних соціальних видів продуктів — яловичини. Вона є найбільш вживаним видом м'яса, дуже поживним і добре перетравлюваним. Проте виробництво яловичини в Україні за останні три роки скоротилося до рекордно невісних відміток. Причиною цього є скорочення стада. Так, в 2007 році поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 0,5 млн голів, і склало 5 млн 680 тис. голів (дані станом на 1 січня 2008 р.). Для порівняння, в 1988 році в Україні було 25,97 млн голів великої рогатої худоби (ВРХ).

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

— вивчення стану м'ясного скотарства в агроформуваннях Кіровоградської області, його економічної ефективності та конкурентоспроможності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Протягом останніх років споживання м'ясопродуктів в Україні помітно зросло за рахунок збільшення платоспроможності населення. Річне споживання м'яса і м'ясопродуктів в державі знаходиться в межах 1,8—2,0 млн т, повідомляють експерти [2].

Світовий досвід і розробки вітчизняних вчених свідчать про те, що вирішити проблему забезпечення населення яловичиною неможливо без розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства. В Україні галузь м'ясного скотарства відносно нова, розвиток її почався лише у 70-ті роки минулого століття. Створення самостійної галузі м'ясного скотарства зумовлено необхідністю збільшення виробництва яловичини, зменшення собівартості та поліпшення її якості. У світі частка яловичини, одержаної від м'ясної худоби, становить 54 %, в Україні — 1,8 %.

М'ясна худоба, порівняно з молочною, має ряд продуктивних і виробничих переваг:

— потребує значно менших витрат на будівництво приміщень і засоби механізації виробничих процесів;

— є менш витратною щодо концентрованих кормів, енергетичних і трудових ресурсів;

— добре використовує пасовища і відходи рільництва (солому, полуку) та переробної промисловості (ме'ясу, брагу).

Кількість м'ясної худоби за останні 5 років зменшилася на 59,8 тис. голів (30,5 %), зокрема корів — на 31,1 тис. голів (33,3 %). На 18,2 % знизилася продуктивність тварин, внаслідок чого витрати кормів збільшилися на 19,6%. Це призвело до підвищення на 15,3 % собівартості 1 ц живої маси. Рівень реалізаційної ціни 1 ц живої маси знизився на 23,1 %. Виручка, одержана від продажу м'ясної худоби, відшкодовує витрати лише на 65—70 %.

Зменшення поголів'я худоби при одночасному зростанні попиту на м'ясопродукти, спричиненого зростанням доходів населення, призвело до виникнення дефіциту на яловичину. Її виробництво всіма категоріями господарств Кіровоградської області в 2007р. було в 2,5 рази меншим від рівня 1995 р. (табл. 1).

Як відомо, обсяги виробництва яловичини залежать від двох основних чинників: чисельність поголів'я худоби та рівень її продуктивності. Протягом 1995—2007 рр. поголів'я великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств Кіровоградсь-

Таблиця 1. Виробництво яловичини та середньорічне поголів'я в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області

Показник	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Виробництво яловичини, тис. т	41,1	24,1	19,1	19,2	16,6
Середньорічне поголів'я, тис. гол.	887,8	587,2	247,4	175,0	168,6

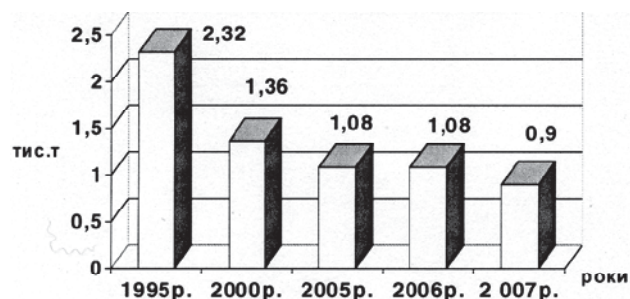

Рис. 1. Виробництво яловичини в розрахунку на 100 га с/г угідь господарствами Кіровоградської області (1995—2007 рр.)

кої області зменшилось в 5,3 рази, причому в сільськогосподарських підприємствах, включаючи фермерські господарства, воно зменшилось у 17,6 рази, а у господарствах населення зросло на 70,2%.

Як наслідок таких процесів, у галузі тваринництва, намітилися і незадовільні тенденції у показнику виробництва яловичини в розрахунку на 100 га земельних угідь. Зокрема, обсяги виробництва м'яса в живій масі у всіх категоріях господарств в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у 2007 р. порівняно з 1995 р. зменшилися більш ніж в два рази. Лише в період 2005—2006 рр. відбулося призупинення падіння обсягів виробництва (рис. 1).

За 2007 рік всіма категоріями господарств — що займаються виробництвом, реалізовано на забій 62,6 тис. т яловичини, що на 4,4% менше рівня попереднього року, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами — 11,8 тис. т (на 29,7% менше), господарствами населення — 50,8 тис. т (на 9,9% менше).

Не менш важливим чинником, який визначає обсяги виробництва продукції є продуктивність тварин. В 1995 р. середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі у сільськогосподарських підприємствах

Таблиця 2. Показники продуктивності та реалізації ВРХ в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області за 1995—2007 рр.

Показник	1995р.	2000р.	2005р.	2006 р.	2007р.
Середньодобовий приріст, г	442	440	438	337	319
Середня маса голови ВРХ, проданої заготівельним організаціям, кг	309	311	376	411	402
Собівартість 1ц реалізованої яловичини, грн.	324,0	587,7	703,2	744,3	896,3
Середня ціна реалізації 1ц, грн	228,1	299,1	508,4	438,4	486,7
Рівень рентабельності (збитковості), %	-29,6	-49,1	-27,7	-41,1	-45,7

становили в середньому 442 г [4], а в 2007р. знизилися до 319 г, або на 27,8% (табл. 2).

Підвищилися якісні показники реалізації продукції. Середня маса голови великої рогатої худоби, яка продана заготівельним організаціям, в 2007 р. порівняно з 1995 р. збільшилась на 30,1% і складала 402 кг.

Незважаючи на те що у тушах м'ясної худоби міститься на 16—18% харчового білка і м'ясо належить до дієтичних продуктів харчування, реалізаційні ціни на товарний молодняк, одержаний від м'ясної та молочної порід, однакові, і тому витрати на його вирощування відшкодовуються лише на 57,6% [5]. У таких економічних умовах розведення м'ясної худоби стає не вигідним для господарств тому, що відсутні власні кошти для поліпшення існуючих та створення нових пасовищ, придбання кормозбиральної техніки, реконструкції старих приміщень полегшеного типу, не забезпечуються умови для створення міцної кормової бази, запровадження ресурсозберігаючих технологій годівлі та утримання м'ясної худоби і на цій підставі — підвищення її продуктивності.

Конкурентоспроможність виробництва — багатоаспектна економічна категорія, яка визначається комплексом чинників, зокрема, економічними показниками обсягів виробництва, продажу і якості продукції, собівартістю ціни реалізації та рентабельністю, що взаємозалежні і визначають рівень результативності господарювання в ринкових умовах.

Собівартість 1ц живої маси ВРХ в господарствах Кіровоградської області в період 1995—2007 років зростала випереджаючими темпами порівняно з її ціною, що й призвело до збитковості виробництва яловичини. За даними Державного комітету статистики, в 2007 році собівартість виробництва яловичини в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області зросла до 896,3 грн. за 1ц, що в 2,8 рази вище проти відповідного періоду 1995 року (324,0 грн.) [6].

Для довідки: За даними Держкомстату в січні — червні 2008 року в Україну було ввезено тільки латиноамериканськими країнами (Аргентина і Бразилія) біля 5 тис. т мороженої та охолодженої яловичини. Середня вартість цього м'яса, яке перевозилося через океан, 4,3 грн. за 1 кг. В цей же час ціна яловичини на українських ринках була в 5—6 разів вищою.

За розрахунками вчених Інституту розведення і генетики тварин УААН, рентабельність для забезпечення простого відтворення капіталу в м'ясному скотарстві має становити 22%, розширеного — 45%.

Аналізуючи дані таблиці 2, видно, що рівень рентабельності виробництва яловичини в господарствах Кіровоградської області протягом останніх років залишається від'ємним. Тобто вирощування та відгодівля ВРХ на м'ясо для підприємств залишається збитковим.

Таблиця 3. Питома вага Кіровоградської області та сусідніх регіонів у загальнодержавних показниках у 2006 році

Регіони	Поголів'я ВРХ		Виробництво яловичини	
	Питома вага, %	Місце регіонів	Питома вага, %	Місце регіонів
Україна	100,0		100,0	
Вінницька область	6,8	1	3,6	9
Дніпропетровська область	3,1	18	8,0	2
Кіровоградська область	2,7	21-22	2,5	21
Миколаївська область	2,8	20	1,6	25
Одеська область	4,2	9	2,7	18-19
Полтавська область	5,5	4	2,8	14-17
Черкаська область	4,4	7	6,6	4

Таблиця 4. Економічні показники розвитку скотарства у сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області

Показник	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Виробничі витрати, грн. на одну голову великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі	428,6	756,3	995,3	1073,2	1325,4
Прямі затрати праці на виробництво 1 ц. люд.-год. приросту великої рогатої худоби	82,0	116,2	107,2	100,9	108,4
Собівартість виробництва 1 ц. грн. приросту великої рогатої худоби	358,0	648,5	777,0	821,3	1005,1
Затрати кормів на виробництво 1 ц. ц.к.од. приросту великої рогатої худоби	15,11	14,03	13,16	12,76	10,01

Кіровоградська область станом на 01.01.2008 рік займала 21 місце серед регіонів України по чисельності поголів'я ВРХ (табл. 3), питома вага якого в загальнодержавній структурі становить 2,7%, в той час, як в сусідніх регіонах цей показник значно вищий.

Аналіз економічних показників розвитку скотарства у сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області свідчить, що дана галузь у певній мірі залишається трудомісткою і капіталомісткою. Протягом 2000—2007 рр. виробничі витрати з розрахунку на одну корову і одну голову великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі зростають, що свідчить про процеси інтенсифікації галузі (табл. 4). В цей же час низька продуктивність тварин не дає можливості одержати ефект від додаткових витрат на утримання тварин.

Прямі затрати праці на виробництво 1 ц приросту великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі зменшились з 113,0 люд.-год. в 2000 р. до 108,4 люд.-год. в 2007 р., або на 4,4%. Звичайно, зменшення не дуже вагоме, але слід відмітити, що ці затрати в розрахунку на одиницю продукції є дуже високими в порівнянні з нормативними. Що стосується затрат кормів на виробництво 1 ц приросту великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі, то вони теж мають тенденцію до зменшення.

В результаті вартість кормів та оплата праці і формують основну питому масу затрат в розрахунку на одну тварину, що призвело до зростання собівартості одиниці продукції скотарства. Собівартість 1 ц приросту зросла з 358,0 грн. в 1995 р.

до 1005,1 грн. в 2007 р., або майже в три рази.

Збільшення витрат на одну голову тварин доцільне лише в тому разі, коли воно призводить до зростання прибутку та інших економічних показників. Рівень виробничих витрат на одну голову молодняка великої рогатої худоби на вирощуванні і відгодівлі в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області має тенденцію до зростання, в результаті закономірним було б підвищення продуктивності тварин і зниження собівартості продукції.

Очевидно, що збільшення виробничих витрат на одну голову тварин у багатьох випадках пов'язано із збільшенням витрат на матеріальні ресурси за рахунок підвищення цін на них, збільшення витрат кормових ресурсів при зниженні їх біологічної цінності тощо.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на ринку яловичини в Кіровоградській області відбувається зменшення обсягів виробництва внаслідок тривалого спаду поголів'я великої рогатої худоби. Цей ринок поки що неспроможний забезпечити виробництво та споживання м'яса і м'ясопродуктів на-

селення області відповідно до науково обґрунтованих фізіологічних потреб споживання. Зростання цін на цьому ринку не покриває витрат сільськогосподарських товаровиробників, в результаті чого виробництво яловичини залишається збитковим.

Основною причиною занепаду галузі є відсутність матеріальної заінтересованості сільськогосподарських товаровиробників у розведенні м'ясної худоби, оскільки не діють механізми регулювання закупівельних цін та державної підтримки власників племінного і товарного поголів'я м'ясних порід та типів.

Література:

1. Месель-Веселяк В.Я., Мазуренко О.В. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / Під наук. ред. акад. УААН П.Т. Саблука. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 198 с.
2. О.В. Мазуренко. Стан виробництва та споживання м'яса в Україні // Економіка АПК, 2005 — № 2. — С. 38—41.
3. Україна у цифрах у 2007 році. Державний комітет статистики України. — К.: 2008.
4. Спецвыпуск: М'ясоність // Бизнес. — 2005. — № 35 (29.08.05). — С. 111—121.
5. Мороз С.М. Основні тенденції розвитку м'ясної галузі в Україні // Економіка АПК, 2006. — № 6. — С. 97—105
6. Агрпромиловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (вип. 4) / За ред. П.Т. Саблука. — К.: ІАЕ УААН, 2000. — 601 с.

Стаття надійшла до редакції 19 січня 2009 р.